

نام کتاب: دروس فی علم الاصول (الحلقة الثالثة: جزء اول)

۱- با توجه به تعریف مشهور از علم اصول به «العلم بالقواعد الممهدة لاستنباط الحكم الشرعی» آیا «قواعد فقهیه» داخل در تعریف هستند؟ چرا؟

- الف. خیر - زیرا قید «الممهدة» چنین قواعدی را خارج می‌کند.
- ب. بله - زیرا بدون این قواعد، فقیه نمی‌تواند حکم استنباط کند.
- ج. خیر - زیرا این قواعد جعل شرعی را بر مصادیق تطبیق می‌دهند.
- د. بله - زیرا این قواعد در طریق استنباط حکم شرعی واقع می‌شوند.

۲- ما حکم المتجرى و المنقاد من حيث الثواب و العقاب؟

- الف. يستحق المنقاد الثواب و المتجرى العقاب
- ب. يستحق المنقاد الثواب و لا يستحق المتجرى العقاب
- ج. لا يستحق المنقاد الثواب ولكن يستحق المتجرى العقاب
- د. لا يستحق المنقاد الثواب و لا المتجرى العقاب

۳- صدور فعل از معصوم و ترک فعل از معصوم به ترتیب بر چه چیزی دلالت دارند؟

- الف. وجوب - عدم وجوب
- ب. عدم حرمت - عدم وجوب
- ج. وجوب - حرمت
- د. عدم حرمت - حرمت

۴- جمله شرطیه در آیه شریفه نبأ «إِنْ جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَأٍ فَتَبَيَّنُوا» (حجرات: ۶) در چه صورتی حتماً فاقد مفهوم است؟

- الف. موضوع حکم، طبیعی خیر باشد.
- ب. موضوع حکم، آورنده خیر باشد.
- ج. موضوع حکم، خیر فاسق باشد.
- د. شرط، مسوق تحقق موضوع باشد.

۵- به نظر شهید صدر رحمته الله، «الامرین بالضدین» در چه مرحله‌ای تضاد دارد؟

- الف. امثال
- ب. ملاک
- ج. مبادی
- د. جعل

پاسخنامه				
۱	الف	ب	●	د
۲	●	ب	ج	د
۳	الف	●	ج	د
۴	الف	ب	●	د
۵	●	ب	ج	د

۶- قال الشهيد الصدر: «كل نوع من انواع الدليل حتى لو كان قطعياً يمكن للشارع التدخل في ابطال حجيته» كيف يمكن ذلك والحال ان حجية القطع ذاتية؟

جواب: امکان دخالت شارع به این صورت ممکن است که قطع را از طریق به موضوعی تبدیل کند (در موضوع حکم مجعول تصرف کند و آن را مقید به موارد خاصی بنماید که اگر این مورد خاص نبود خودبخود مجعول به انتفاء قید منتفی است) پس این از باب گرفتن منجزیه از قطع نیست بلکه مانع و جلوگیری از حصول قطع است.

۷- به نظر مرحوم نائینی رحمته الله ماده و هیئت امر چگونه دلالت بر وجوب می کند؟

جواب: ان ذلك بحکم العقل بمعنى ان الوجوب ليس مدلولاً لدليل اللفظي وانما مدلوله الطلب وكل طلب لا يقترب بالترخيص في المخالفة بحکم العقل بلزوم امتثاله و بهذا اللحاظ يتّصف بالوجوب.

۸- مراد از «قدر متيقن» در «مقام تخاطب» و «از خارج» را با مثال توضیح دهید.

جواب: وقتی کلامی از مولی صادر می شود گاهی اوقات می دانیم این حکم متیقناً شامل حصه‌ای خاص می شود و این حصه تقیید نخورده است یقیناً، حال اگر این کشف از خود لفظ صادر از مولا باشد مانند وقتی که بعضی حصص مورد سوال واقع شود و معصوم (ع) لفظ را مطلق بیان کنند که در این صورت قدر متيقن در مقام تخاطب موجود است ولی گاهی اوقات مولا می گوید: «جئنی بماء» و ما از خارج می دانیم متیقناً شامل آب فرات می شود و در این صورت قدر متيقن از خارج است.

۹- بین «اصالة الظهور» و «اصالة عدم القرينة» از حیث مجری چه تفاوتی است؟ فرق دیدگاه صاحب کفاية رحمته الله و شیخ انصاری رحمته الله درباره این دو اصل چیست؟

جواب: اولی در موردی جاری می شود که ظهور تصدیقی (وجداناً یا به اصل عقلائی دیگری) احراز شود. و دومی در موردی جاری می شود که شک در قرینه متصله به دلیل احتمال غفلت داشته باشیم. (۱ نمره) شیخ انصاری رحمته الله اصالة الظهور را به اصالة عدم قرینه ارجاع می دهند ولی صاحب کفاية اصالة عدم قرینه را به اصالة الظهور ارجاع می دهند. (۱ نمره)

۱۰- سه ویژگی «وجوب غیری» را بنویسید.

جواب: (۱) وجوب غیری قابلیت تحریکی مستقل از تحریک و جوب نفسی ندارد. (۲) امتثال وجوب غیری ثواب مستقلی ندارد. (۳) مخالفت وجوب غیری عقاب مستقلی ندارد. (۴) ملاک وجوب غیری، فقط مقدمیت است. (۳ مورد کافی است).

نام کتاب: دروس فی علم الاصول (الحلقة الثالثة: جزء دوم)

۱- کدام گزینه با توجه به مبنای شهید صدر علیه السلام در مورد «جریان اصول» صحیح می باشد؟

- الف. جریان براءت شرعی در شک در تکلیف
- ب. جریان براءت عقلی در شک در تکلیف
- ج. لزوم احتیاط شرعی در شبهات بدوی
- د. جریان براءت عقلی و شرعی در شبهات بدوی

۲- کدام گزینه درباره جریان اصول مؤمن در جمیع اطراف علم اجمالی، صحیح است؟

- الف. عقلاً و عقلاًئاً ممکن است.
- ب. عقلاً و عقلاًئاً ممکن نیست.
- ج. عقلاً ممکن نیست ولی عقلاًئاً ممکن است.
- د. عقلاً ممکن است ولی عقلاًئاً ممکن نیست.

۳- دلیل عدم جریان استصحاب بقاء نجاست در چوب نجسی که خاکستر شده چیست؟

- الف. عدم وحدت قضیه متیقنه و مشکوکه
- ب. فقدان اثر شرعی در مستصحب
- ج. خروج مستصحب از محل ابتلاء
- د. عدم شک لاحق

۴- شهید صدر علیه السلام، جریان استصحاب کلی در کدام گزینه را می پذیرد؟

- الف. هم در احکام و هم در موضوعات
- ب. نه در احکام و نه در موضوعات
- ج. فقط در موضوعات
- د. فقط در احکام

۵- به نظر شهید صدر علیه السلام در صورت تعارض استصحاب با اصالت طهارت، کدام یک مقدم می شود؟ چرا؟

- الف. استصحاب، زیرا عموم ادله استصحاب اقوی است.
- ب. اصالت طهارت، زیرا ناظر به حکم واقعی اولی است.
- ج. استصحاب، زیرا رافع موضوع اصل طهارت می شود.
- د. اصالت طهارت، زیرا حاکم بر ادله استصحاب است.

پاسخنامه				
د	ع	ب	●	۱
●	ع	ب	الف	۲
د	ع	ب	●	۳
د	ع	ب	●	۴
د	ع	ب	●	۵

۶- به نظر شهید صدر علیه السلام، وجه تمایز اصول عملیه از امارات چیست؟

جواب: اصل عملی، حکمی ظاهری است که در آن اهمیت محتمل هنگام تراحم ملاکات واقعی، لحاظ شده است ولی در امارات فقط قوت احتمال در نظر گرفته شده است.

۷- عبارت «قیل إن جعل الإستصحاب المولوي علي الإحتیاط (في الشك البدوي) لغو لأنه إن أريد به الإلزام بالمشكوك فهو غير معقول و إن أريد إيجاد محرک غير إلزامي نحوه فهذا حاصل بدون جعل الإستصحاب» را تبیین کرده، جواب شهید صدر علیه السلام به دلیل مذکور چیست؟

جواب: (شهید صدر علیه السلام معتقد است که با اینکه در موارد شک بدوی، قائل به براءت هستیم ولی احتیاط در آن موارد، دارای استصحاب شرعی و مولوی است به این گفتار ایشان اشکال شده است و) گفته شده که جعل حکم غیر الزامی استصحاب، در حقیقت برای ایجاد تحریک می باشد. در موارد شک بدوی، حکم استصحاب در

صدید ایجاد چه تحریکی است؟ اگر تحریک الزامی به سوی مشکوک باشد که معقول نیست (چون استحباب، حکمی غیر الزامی است و قدرت تحریک الزامی ندارد) و اگر تحریک غیر الزامی به سوی مشکوک باشد که تحصیل حاصل است؛ چرا که چنین تحریکی بدون جعل استحباب هم موجود است چون با وجود «تکلیف مشکوک» و «حکم عقل به حسن احتیاط (و استحقاق ثواب بر آن)» تحریک غیر الزامی وجود یافته است و جعل مجدد آن امکان ندارد. جواب شهید صدر علیه السلام: استحباب مولوی احتیاط دو صورت دارد: یا نفسی (و دارای ملاکی و رای ملاکی آن مشکوک) می‌باشد و یا طریقی (و با توجه به ملاک تحفظ بر آن مشکوک) می‌باشد. طبق هر دو صورت، لغویت منتهی است؛ چون بنا بر نفسیت، محرکیت استحباب غیر از محرکیت آن مشکوک است و در حقیقت محرکیت مؤکد را ایجاد می‌کند و بنا بر طریقی هم مرتبه‌ای از اهتمام مولی بر تحفظ را کشف می‌کند که بدون جعل آن استحباب، این مرتبه از اهتمام کشف نمی‌شد و میزان اهتمام مولی در میزان محرکیت واقع مشکوک مؤثر است.

۸- رکن سوم از «ارکان علم اجمالی» را بنا بر مذهب محقق عراقی علیه السلام و شهید صدر علیه السلام بیان کرده و ثمره عملی این اختلاف را با مثال توضیح دهید.

جواب: رکن ثالث بنا بر نظر شهید صدر علیه السلام: هر دو طرف علم اجمالی فی نفسه و بدون در نظر گرفتن تعارض ناشی از علم اجمالی باید مشمول اصل مومّن باشند. رکن ثالث بنا بر نظر محقق عراقی علیه السلام: شرط است در علم اجمالی که صلاحیت داشته باشد که تنجیز کند معلومش را بر جمیع تقادیر (اطراف) ثمره عملی: اگر دو ظرف داشته باشیم که در یکی از این دو قطره‌ای خون بریزد و این دو ظرف یکی آب و دیگری مشکوک بین سرکه و شراب باشد و حالت سابقه نیز نداشته باشند و اصل منجزی هم در آنها نباشد اصالة الطهارة در آب جاری می‌شود ولی در نجاسة الذاتية مشکوک جاری نمی‌شود [بر مبنای قولی] حال بر مسلک شهید صدر علیه السلام علم اجمالی منجز نیست ولی بر مبنای محقق عراقی علیه السلام منجز است چون قابلیت تنجیز جمیع اطراف را دارد.

۹- از کلام امام علیه السلام در صحیح زرارۃ: «فانه علی یقین من وضوئه و لا ینقض الیقین ابدأ بالشک» چگونه می‌توان بر حجیت استصحاب در تمام ابواب فقهی استدلال کرد؟

جواب: ظهور التعلیل فی کونه بأمر عرفی مرکوز یوجب تعین حمل اللام فی الیقین والشک علی الجنس لا العهد حتی یختص باب الوضوء.

۱۰- با توجه به عبارت «لا یقع التعارض المصطلح الا بین الادلة المحرزة» برای مدعای فوق دلیل اقامه کنید.

جواب: از آنجا که تعارض همیشه بین جعلین و مدلولین واقع می‌شود و تنها ادله محرزه‌اند که مدلول و جعل دارد و دلیل کاشف از آن مدلول است لذا تعارض فقط بین ادله محرزه واقع می‌شود اما ادله عملیه یعنی همان اصول عملیه مدلولی ندارند که دلیل کاشف از آن مدلول باشد بلکه اصل بنفسه حکم شرعی ظاهری است لذا تعارض بین آنها واقع نمی‌شود.

نام کتاب: اصول فقه مظفر (جلد اول و دوم)

۱- گزینه نادرست را در میان گزینه‌های ذیل مشخص کنید؟

- الف. ان الحكم الثابت للشيء بما هو في نفسه فعل من الافعال، حكم واقعي.
- ب. ان الحكم الثابت للشيء بما انه مجهول حكمه الواقعي، حكم ظاهري.
- ج. مباحث الاصول يتكفل البحث عما يقع في طريق الحكم الظاهري فقط.
- د. مباحث الاصول يقع في طريق استنباط الحكم الشرعي.

۲- کدام اصل مرجع جميع اصول لفظيه می باشد؟

- الف. أصالة الحقيقة
- ب. أصالة الظهور
- ج. أصالة الإطلاق
- د. أصالة عدم التقدير

۳- نظر مصنف رحمته الله درباره‌ی «استعمال عام بعد از تخصیص» چیست؟

- الف. فی المخصّص بالمنفصل مجاز فقط.
- ب. فی المخصّص بالمتصل مجاز فقط.
- ج. فی المخصّص، حقيقةً مطلقاً.
- د. فی المخصّص، مجازاً مطلقاً.

۴- «حسن العدل و قبح الظلم» و «الكل اعظم من الجزء» به ترتیب کدام یک از مدرکات عقلی هستند؟

- الف. عقل عملی - عقل عملی
- ب. عقل نظری - عقل عملی
- ج. عقل عملی - عقل نظری
- د. عقل نظری - عقل نظری

۵- اشکال مصنف بر مسلک «تلازم برای اثبات نهی از ضد خاص» چیست؟

- الف. تمام مباحات یا حرامند یا واجب.
- ب. مقدمه‌ی واجب، واجب نمی‌باشد.
- ج. متلازمین در حکم متحد هستند.
- د. نهی مولوی از ضدّ عام وجود ندارد.

پاسخنامه				
د	●	ب	الف	۱
د	ج	●	الف	۲
د	●	ب	الف	۳
د	●	ب	الف	۴
●	ج	ب	الف	۵

۶- مراد از حقیقت شرعیه چیست؟ و فائده نزاع در ثبوت حقیقت شرعیه کدام است؟

جواب: حقیقت شرعیه: الفاظ عبادات و معاملات در زمان رسول اکرم (ص) به معانی جدید (شرعی) انتقال یافته‌اند (به نحو تعین یا تعینی) فایده الفاظی که در کلام شارع بدون قرینه آمده اند چه در قرآن چه کلام پیامبر صلی الله علیه و آله، طبق حقیقت شرعیه بر معنای جدید حمل می‌شود و طبق حقیقت متشرعیه به معنای لغوی حمل می‌شود.

۷- مفهوم و منطوق را در اصطلاح علم اصول بیان کرده و بنویسید نزاع در حجیت مفهوم به چه معناست؟

جواب: مفهوم عبارت است از مدلول التزامی جملات [که فرقی ندارد جملات انشائی باشد یا اخباری]. (نمره ۰/۵) منطوق آن است که لفظ در ذاتش بر معنا دلالت کند به طوری که لفظ منطوق حامل آن معنا باشد. (نمره ۰/۵)

نزاع در حجیت مفهوم آن است که آیا مثلاً جمله شرطیه دلالت بر مفهوم می‌کند؟ یا دلالت نمی‌کند و بر فرض حصول مفهوم [و دلالت بر مفهوم] قطعاً حجت است پس بحث در حقیقت صغروی است نه کبروی. (نمره ۰/۵)

۸- آیا به نظر مصنف رحمه الله مانعی از جریان «أصالة العموم»، در مسأله «تعقیب العام بضمیر یرجع إلی بعض أفراد»، وجود دارد؟ چرا؟

جواب: خیر، مانعی وجود ندارد، زیرا بازگشت ضمیر به برخی از افراد عام سبب نمی‌شود که ظهور عام از بین برود، زیرا اراده‌ی آن بعض به خاطر وجود قرینه‌ای، متعین شده است، و با حکمی که برای عام در جمله‌ی دیگر ثابت شده است، ارتباطی ندارد، پس نمی‌تواند قرینه‌ای برای جلوگیری از ظهور عام در عموم باشد. (رساندن مفهوم مطلب کافیست)

۹- نظر مصنف رحمه الله پیرامون این فرع «من المواضع التي وقع الشك في إجمالها، المركبات التي تشتمل على كلمة «لا» التي لنفي الجنس نحو لا صلاة إلا بطهور» را تبیین نمایید.

جواب: حرف «لا» که در همه مرکبات برای نفی جنس می‌آید نیاز به خبر دارد و خبر در این ترکیبات محذوف است اما اینکه خبر محذوف چیست نیاز به قرینه دارد و اگر قرینه نباشد کلام مجمل می‌شود ولی قرینه غالبی آن است که کلمه «موجود» یا مرادف آن محذوف باشد و در صورت عدم امکان، مناسبت حکم و موضوع اقتضا می‌کند چیز دیگری در تقدیر گرفته شود. (رساندن مفهوم کافی است).

۱۰- ثمره نزاع در مسأله مقدمه واجب علمی است یا عملی؟ چرا؟

این ثمره صرفاً علمی است و فائده عملی ندارد زیرا بعد از لزوم انجام مقدمه به حکم عقل فائده‌ای در قول به وجوب شرعی یا عدم وجوب شرعی آن نمی‌باشد، زیرا با وجوب عقلی آن مجالی برای ترک آن نمی‌باشد.

موسسه تخصصی احکامات نیرمال مشورکز «اداره سنجش معاونت آموزش حوزه های علمیه خوارزم»

نام کتاب: اصول فقه مظفر (جلد سوم و چهارم)

۱- به نظر مرحوم مظفر رحمته الله، موضوع باب «مباحث حجت» چیست؟

- الف. الأدلة الأربعة
- ب. الدليل بما هو هو
- ج. الدليل بما هو دليل
- د. الحججة بما هو حجة

۲- به نظر مصنف دلیل «اصالة عدم النسخ عند الشك في النسخ» چیست؟

- الف. حجیة الاستصحاب عند الشك.
- ب. اشتراط العلم في ثبوت النسخ.
- ج. استحالة تحقق نسخ القرآن.
- د. كون كلام الله تعالى قديماً.

۳- کدام مورد طبق نظر مولف دلیل بر حجیة ظواهر می باشد؟

- الف. الظن المطلق
- ب. بناء العقلاء
- ج. الآيات الواردة في هذا المقام
- د. الروایات الواردة في هذا المقام

۴- شهرتی که از مرجحات باب تعارض است و مقبوله عمر بن حفظه هم بر آن دلالت می کند، کدام است؟

- الف. شهرت عملی
- ب. شهرت فتوایی
- ج. شهرت روایی
- د. شهرت قدام

۵- کدام گزینه از مقدمات قول به جواز به نظر مصنف رحمته الله نیست؟

- الف. متعلق التکلیف لیس هو الفرد الخارجی للعنوان بماله من الوجود الخارجی
- ب. متعلق التکلیف هو المعنون و لكن يتعدد بتعدد العنوان
- ج. المتعلق للتکلیف هو العنوان بما هو مرآة عن المعنون
- د. المتعلق للتکلیف هو العنوان حال وجوده الذهني

پاسخنامه				
د	ع	●	الف	۱
د	ع	●	الف	۲
د	ع	●	الف	۳
د	●	ب	الف	۴
د	ع	●	الف	۵

۶- ظن خاص و ظن مطلق را تعریف کنید.

جواب: ظن خاص: هر ظنی که دلیل قطعی غیر از دلیل انسداد کبیر بر حجیت و اعتبار خصوص آن ظن قائم شود.

ظن مطلق: هر ظنی که دلیل انسداد کبیر بر حجیت و اعتبار آن قائم شود.

۷- چگونگی دلالت آیه شریفه «فلو لا نفر من کل فرقة منهم طائفة ليتفقهوا فی الدین و لينذروا قومهم» بر حجیت فتوای مجتهد نسبت

به مقلد را تبیین نمایید.

جواب: در این آیه تفقه در دین واجب شده است و تفقه در دوره‌های آغازین اسلام به نقل روایات اختصاص داشت ولی در زمان ما مصداق تفقه استنباط احکام شرعی است، بنابراین همانگونه که آیه بر لزوم قبول خبر و انذار متفقهین در دوره‌های اولیه دلالت داشت، بر لزوم قبول نظر مجتهدین که مصداق متفقه در این دوره هستند نیز دلالت دارد، [زیرا غرض از اینکه برخی به تفقه بپردازند سپس دیگران را انذار کنند در صورتی محقق می‌شود که قبول سخنشان برای دیگران واجب باشد چه سخنشان نقل روایت باشد و چه نقل فتوا]. (رساندن مفهوم کافی است).

۸- «عقل نظری» و «عقل عملی» را تعریف کنید.

جواب: عقل نظری: درک کردن اموری که واقعیتی در خارج دارند؛ یا ادراک ما ینبغی أن یعمل؛ یا به عبارت دیگر: هست و نیست‌ها را درک می‌کند.
عقل عملی: احکام عقلی که خوبی یا بدی کارها را بیان می‌کنند؛ یا ادراک ما ینبغی أن یعمل؛ یا به عبارت دیگر: عقل عملی باید و نبایدها را بیان می‌کند.
[مصحح محترم، در هر قسمت اشاره به یک تعریف کفایت می‌کند.]

۹- قیاس منصوص العلة را با ذکر یک مثال تعریف نمایید.

جواب: در صورتی که حکمی در دلیل (نص) ذکر شده باشد و به دنبال آن علت ثبوت حکم ذکر شود آن هم به نحوه‌ای ذکر شده باشد که معلوم و مسلّم باشد که علت هیچ‌گونه اختصاصی به حکم مذکور در نص (معلّل) ندارد در این صورت در هر مورد دیگری که این علت وجود داشته باشد می‌توان حکم را سرایت داد و این در واقع تمسک به اصالة الظهور می‌باشد مثل الخمر حرام لانه مسکراً. یا مثل ماء البئر واسع لا یفسده شیء لان له ماده. در مثال اولی حکم حرمت را به هر مسکری و لو خمر نباشد می‌توان سرایت داد و در مثال دوم حکم عدم انفعال را به هر آبی که ماده داشته باشد مثل آب چشمه یا باران می‌توان سرایت داد.

۱۰- حکومت را تعریف و فرق آن را با تخصیص توضیح دهید.

جواب: حکومت: ان یقدم احد الدلیلین علی الآخر تقدیم سیطرة و قهر من ناحية ادائیة.
فرق: ان التخصیص لا بدان یفرض فیہ الدلیل الخاص منافیاً فی مدلوله للعالم... .

موسسه تخصصی پژوهش‌های علمی خوارزمی
مركز «اداره سنجش معاونت آموزش حوزه های علمیه خوارزمی»